

NOORGANOGEN ELEMENTLARNING BA'ZI VAKILLARINING ODAM ORGANIZMIGA TA'SIRI

Abdurazakova Iqbolxon Abduraxmonovna

*Farg'ona jamoat salomatligini tibbiyot instituti "Tibbiy va biologik kimyo" kafedrası
Biokimyo fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Noorganogen elementlar – organizmda ma'lum miqdorda bo'lib, lekin biologik faol moddalar tarkibiga kirishi hamda biologik jarayonlarda bevosita ishtirok etishi aniq bo'lmagan elementlardir. Bu elementlar konsentratsiyasining ortishi, jiddiy patologik holatlarga olib keladi.*

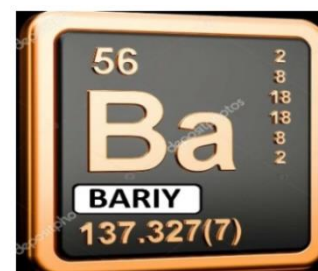
Kalit so'zlar: *Davolash uchun klinik amaliyotda xelatoterapiya usuli qo'llanadi. Noorganogen elementlarga bariy, stronsiy, simob, aluminiy, qo'rg'oshin, margimush, vismut, surma va boshqalar kiradi.*

Noorganogen elementlarning bunday tahririni shartli deb qarash mumkin chunki biologik vazifalari va hayotiy muxim xususiyatlari noorganogen elementlarni biogen elementlar sinfiga yaqinlashtiradi. Ko'pchilik elementlar va ular birikmalarining atrof –muhitda saqlanadigan hamda inson organizmiga salbiy ta'sir qilmaydigan miqdori aniqlangan. Bu miqdor chegara qiymat miqdori deyiladi. Elementning bu qiymat chegarasidan oshib ketishi ekologik xavfli muhit kelib chiqishiga olib keladi. Bu elementlarning zaharli ta'siri ma'lum darajada shu elementlarning tuzilishiga, turli to'qima va a'zolarida to'planish imkoniyatlariga va fizik kimyoviy xossalari bog'liq bo'ladi. Noorganogen elementlar organizmda ma'lum miqdorda bo'lib, ko'pincha ularning biologik faoliyati, saqlanish shakli, to'qima va a'zolaridagi miqdori ma'lum bo'lmaydi. Organizmga noorganogen elementlar oziqa mahsulotlari, havo va suv bilan kiradi. Bu elementlar konsentratsiyasining ortishi, jiddiy patologik holatlarga olib keladi. Ularni davolash uchun klinik amaliyotda xelatoterapiya usuli qo'llanadi. Noorganogen elementlarga bariy, stronsiy, simob, aluminiy, qo'rg'oshin, margimush, vismut, surma va boshqalar kiradi.

Bariy (Ba) elementining odam organizmiga ta'siri.

Bariy Ba. Bariy yer po'stlog'ida massa jihatdan $5 \cdot 10^2$ % ni tashkil etadi. Bariy ishqoriy yer metall bo'lib u kumushrang, yumshoq va biroz yopishqoq. Tabii atda toza holda uchramaydi. Organizmda $1 \cdot 10^5$ % uchraydi. Tana og'irligi 70 g

bo'lgan insonda bariy kamida 20–22 mg uchraydi, juda kichik miqdorda ichaklarda bariy tuzlari so'riladi, nafas yo'llarida esa bu elementning miqdori 5–6 baravar ko'proqdir. Bariy faqatgina mushak to'qimasida emas balki bosh miya, taloq, ko'z gavhari, qonda, suyak va tishlarda ham bor.

Bu element odam organizmi uchun zaharlidir. Bariyning odam organizmiga zarar yetkazadigan miqdori taxminan 200 mg. Uning miqdori qonda ortsa leykoz kasalligi kelib chiqadi. Bariy kalsiyni biomolekulalardan siqib chiqaradi, kalsiy almashinuvi buzilishi natijasida suyaklanish jarayoni sekinlashadi va bariyli raxit yuzaga keladi. Ma'lumki, bariy asetilxolin ta'sirini eslatib silliq mushaklarga ta'sir etadi. Qon bosimni oshirishi aniqlangan. Organizm uchun bariyning suvda eriydigan tuzlari: nitratlar va xloridlari xavflidir. Bariy neft olishda, qog'oz, shisha, lokbo'yoq, metallurgiya, rezina, sopol, poligrafik va boshqa ishlab chiqarish sohalarida qo'llaniladi. Oltiniga ishlov berilayotganda va insektitsid moddalarni ishlab chiqarishda bariy fluorid qo'llaniladi. Shu tariqa u qishloq xo'jaligida ham qo'llaniladi, ammo bu modda odamlar, hayvon va o'simliklarga zaharli ta'sir qiladi. Olimlar fikricha qishloq xo'jaligida zararkunandalarga qarshi bariy ishlatilgan joylarda ko'pincha leykoz kabi kasalliklar uchrar ekan. Bariy tuzlaridan zaharlanganda quyidagi simptomlar kuzatiladi: og'izda kuyish hissi, haddan ziyod so'lak ajralishi, ko'ngil aynishi, ichak sanchishi, diareya, ko'p ter ajralishi va terining oqarishi. Nerv sistemasi ham halokat signalini beradi: quloqda shovqin hosil bo'ladi, muvozanat yo'qoladi, miya faoliyati buziladi, puls susayadi, aritmiya va bradikardiya hosil bo'lishi mumkin. Bariyning faqatgina fosfat va sulfatlari xavfsiz bo'lib, bariy sulfat rentgenokonstrast modda sifatida oshqozonichak trakti rentgenografiyasida qo'llaniladi. Bariydan zaharlanish surunkali kechishi mumkin. Bu holat faqat ishlab chiqaruvchi korxonalarda havo bariyning birikmalari bilan ifloslangan joyda ishlaydigan odamlarda bo'ladi. Bunday havodan nafas olganda havodagi birikmalar nafas yo'llarini zararlaydi, ular esa fibroz jarayonini og'irlashtiradi. Chandiqlar va yo'g'onlashgan to'qimalar kuchli hansirashga olib keladi, hansirash ozi bilan quruq va to'xtatib bo'lmaydigan yo'talni olib keladi. Buning oqibatida nafas olish yo'llarida birqancha o'zgarishlar pnevmoniya, bronxitlar va boshqa kasalliklar kuzatiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. N.T. Alimxodjayeva, X.S. Tadjiyeva, Z.A.Ikramova, G.G. Suleymanova. "TIBBIY KIMYO" Toshkent «IJOD-PRINT» 2019
2. Ahmadaliyeva G. H. et al. YARIMO "TKAZGICH MODDALAR VA ULARNING XARAKTERISTIKALARI //Евразийский журнал академических исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 91-93.
3. Yusubjanovna A. M. BIRINCHI TIBBIY YORDAMNING AHAMIYATI VA UNI BAJARISHNING UMUMIY QOIDAIARI //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 1.
4. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. YURAK ISHEMIK KASALLIKLARI VA ULARNI OLDINI OLIHNING ZAMONAVIY USULLARI //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 6.

5. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. BUYRAK TOSH KASALLIKLARINI HOSIL BO'LISHIDA GIPODINAMIYANING TA'SIRI //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – T. 2. – №. 6.

6. Usmonov S., Alisherjonova F. INSON TANASIDA BO'LADIGAN ELEKTR HODISALARI //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 4 Part 2. – С. 200-203.

7. Usmonov S., Isroilov S. CHAQALOQLARDA QORIN DAM BO'LISHINING SABABLARI, DAVOLASH USULLARI //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 4 Part 2. – С. 196-199.

8. Isroil o'g'li X. M., Abdusubxon o'g'li U. S. GIPERTONIYA KELIB CHIQISHI SABABLARI //INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON" MODERN EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS". – 2023. – Т. 2. – №. 5.

9. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. BOLALARDA GASTROENTRITNING NAMOYON BO'LISHI //INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON" MODERN EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS". – 2023. – Т. 2. – №. 5.

10. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. KAM HARAKATLIK NATIJASIDA KELIB CHIQADIGAN KASALLIKLARNI XALQ TABOBATI BILAN DAVOLASHNING TOP 10 TA USULI //SCIENCE AND PEDAGOGY IN THE MODERN WORLD: PROBLEMS AND SOLUTIONS. – 2023. – Т. 1. – №. 3.

11. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. GIPERTONIYA KASALLIGINI RIVOJLANISHINI OLDINI OLIHNING ENG YAXSHI USULLARI //SCIENCE AND PEDAGOGY IN THE MODERN WORLD: PROBLEMS AND SOLUTIONS. – 2023. – Т. 1. – №. 3.

12. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. QONNI SUYULTIRADIGAN TOP-10 MAHSULOT //SCIENCE AND PEDAGOGY IN THE MODERN WORLD: PROBLEMS AND SOLUTIONS. – 2023. – Т. 1. – №. 3.

13. Abdusubxon o'g'li U. S. ELEKTROMAGNIT MAYDONINING ORGANIZMGA TA'SIRI //SCIENCE AND INNOVATION IDEAS IN MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 1. – №. 2.

14. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. KONDILOMA VIRUSLARINI DAVOLASHDA KRIOGEN TERAPIYA //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 1.

15. Abdusubxon o'g'li U. S., Madaminovna M. F. TA'LIM JARAYONLARIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARNING TUTGAN O'RNI //International scientific-practical conference on" Modern education: problems and solutions". – 2022. – Т. 1. – №. 5.

16. Abdusubxon o'g'li U. S., Madaminovna M. F. FIZIKA FANINI KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA O'QITISHNING AHAMIYATI //E Conference Zone. – 2022. – С. 217-219.

17. Abdusubxon o'g'li U. S., Yusubjanovna A. M. YARIMO 'TKAZGICH MONOKRISTALINI O 'STIRISH //E Conference Zone. – 2022. – C. 33-34.

18. Abdusubxon o'g'li U. S. YURAK QON-TOMIR SISTEMASI KASALLIKLARI. MIOKARD INFAKTI PAYDO BO'LISH MEXANIZMI VA OLDINI OLISH CHORALARI //E Conference Zone. – 2022. – C. 227-228.